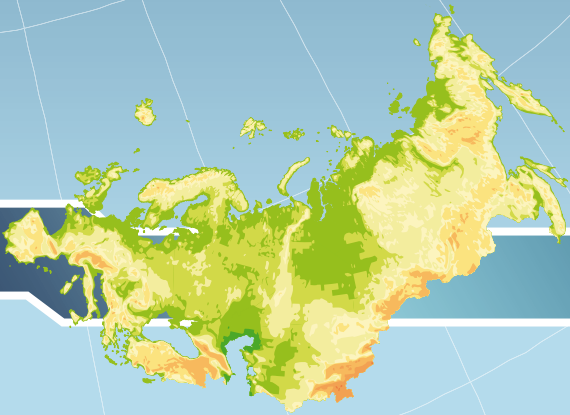

Avrupa'nın çevresi

Dördüncü değerlendirme
İdari özet

Pan-Avrupa bölgesi – rapordaki ülke grupları

Batı ve Orta Avrupa (BOA)

- Avrupa Birliği – 25 Üye Devletler (AB-25)
- Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)
- Andorra, Monako, San Marino

Güneydoğu Avrupa (GDA)

- Batı Balkanlar
- Bulgaristan ve Romanya
- Türkiye

Doğu Avrupa Kafkaslar ve Orta Asya (DAKOA)

- Doğu Avrupa
- Orta Asya
- Kafkaslar

- Rapor kapsamı dışında

Avrupa'nın evresi

Dördüncü değerlendirme
İdari özet

Kiev'den Belgrad'a

'Avrupa için Çevre' süreci şimdi çevresel sorunlarla ortaklaşa mücadele etmek üzere üç kıtadan 56 ülkeyi bir araya getiriyor. Bu sürece destek olarak, Avrupa Çevre Ajansı da çevreyle toplum arasındaki etkileşimler hakkında politikaya yönelik, güncel ve güvenilir bilgiler sunmak üzere pan-Avrupa bölgesi için bir dizi çevre değerlendirmesi hazırlamıştır.

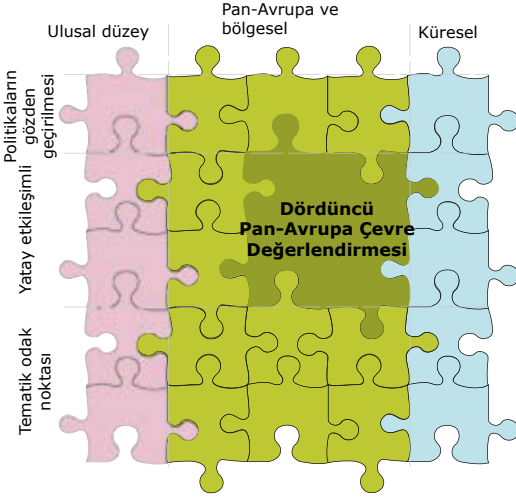
Pan-Avrupa çevresinin durumu üzerine ilk kapsamlı değerlendirme 1995 yılında Sofya'da sunulmuştur. Güncellenmiş değerlendirmelerin sunumu ise 1998 yılında Aarhus ve 2003 yılında da Kiev'de gerçekleştirilen Bakanlık Konferanslarında yapılmıştır.

Bu rapor dizinin dördüncü raporudur. Rapor, olanaklar dahilinde, öncelikli olarak Avrupa Topluluğu'nun Altıncı Çevre Eylem Programı ile Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya Ülkelerine yönelik Çevre Stratejisi hedeflerine oranla kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmektedir.

Rapor, bölgedeki çeşitli uluslararası örgütler, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile yakın işbirliği içerisinde hazırlanmıştır.

Pan-Avrupa bölgesinde çevre politikası ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvikinde kaydedilen önemli gelişmelere rağmen, bütünleştirilmiş politika yaklaşımlarının kullanımında bir 'uygulama farkı' bulunmaya devam etmektedir.

Dördüncü deęerlendirmenin baęlamı

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 1.5 temel alınmıştır.

Başarılı uygulamalar, sürecin izlenmesine yönelik mekanizmalarla birlikte net ve gerçekçi hedefler saptanmasına bağlıdır.

Bölgede çevreye ilişkin bilgiler kalite bakımından hala aynı olmayıp, verilerin mevcudiyeti ve güvenilirliği konusunda da ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Fazlasıyla ihtiyaç duyulan veri ve bilgilerin sadece erişilir değil, aynı zamanda daha karşılaştırılabilir ve güvenilir kılınması konusunda daha fazla gelişme kaydedilmesi gerekmektedir.

Sosyo-ekonomik eğilimler

Pan-Avrupa bölgesi zengin bir kültürel ve çevresel çeşitliliği barındırmaktadır. Bölgede 870 milyondan fazla kişi yaşamakta olup bunların yarısından fazlası Batı ve Orta Avrupa'da (BOA) bulunduğundan bu durum Avrupa Birliği'ni (AB), kilometrekare başına 100'den fazla kişiyle, dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biri haline getirmektedir. Bu görünüm, ortalama yoğunluğun kilometrekare başına 20 kişiden çok daha az olduğu Doğu Avrupa ve Orta Asya'nın nispeten seyrek nüfuslarıyla çarpıcı bir tezat oluşturmaktadır.

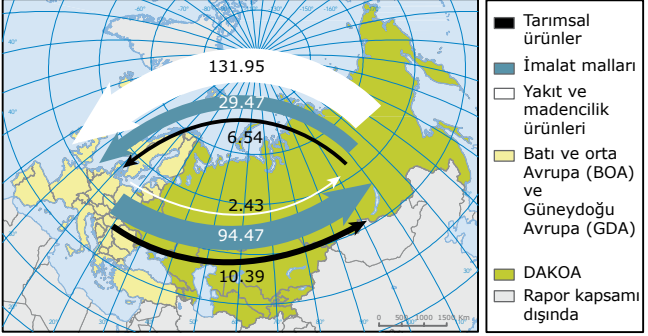
Son yıllardaki ekonomik iyileşme, pan-Avrupa bölgesinin neredeyse tüm ülkelerinde, ulusal gelirin göreceli olarak artmasına yol açmıştır. Ekonomik kalkınma oranları özellikle Güneydoğu Avrupa (GDA) ile DAKOA ülkelerinde yüksek olmuştur.

Pan-Avrupa bölgesi ve alt bölgeleri: 2005 için önemli sosyo-ekonomik göstergeler

	Alan (1 000 km ²)	Nüfus (milyon)	Gelir (Kişi başına GSYİH, ABD Doları)
Batı ve Orta Avrupa (BOA)			
AB-15	3 243	385	22 337
AB-10	729	74	5 594
EFTA ve diğer BOA	468	12	36 550
Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya (DAKOA)			
Doğu Avrupa	17 943	204	2 034
Kafkaslar	186	16	1 112
Orta Asya	4 003	58	955
Güneydoğu Avrupa (GDA)			
Batı Balkanlar	264	22	2 236
Diğer GDA	1 132	102	3 052

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Tablo 1.2 temel alınmıştır.

2005 yılında BOA/GDA ve DAKOA arasındaki ticaret (milyar ABD Doları)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Harita 6.1.

DAKOA ülkelerinin ekonomileri giderek tarımsal ürünlere bağlı olmaktan çıkarak hizmet endüstrilerine doğru kaymaktadır. Bununla birlikte, DAKOA bölgesi hala daha ziyade madencilik ve tarıma bağımlı olduğundan, bu durum genellikle büyük çaplı çevresel sorunlara ve yüksek miktarlarda atık oluşumuna yol açmaktadır.

1990 yılında 33 olan bölgedeki bağımsız devletlerin sayısı 2007 yılında 53'e çıkmış olup, AB bu süre zarfında 15 Üye Devlet'ten 27'ye genişlemiştir.

Çevre ve sağlık: Hava kalitesi

Özellikle ince parçacıklar ve yer seviyesindeki ozondan kaynaklanan hava kirliliği, sağlık için ciddi bir tehdit oluşturmaya devam etmektedir: BOA'da ortalama yaşam süresini neredeyse bir yıl eksiltmekte ve çocukların sağlıklı gelişimini etkilemektedir.

DAKOA'da çoğu hava kirleticinin oranı ekonomik iyileşme, ulaşımın artması ve hava kirliliğinden korunma politikalarının yeterince etkin olmaması sonucu %10'un üzerinde artmıştır.

DAKOA'da veri kalitesinin düşüklüğü, hava kalitesi ve yol açtığı sonuçların derinlemesine değerlendirilmesini engellemektedir. Bununla beraber, eldeki sınırlı veriler BOA'da olduğu gibi DAKOA ve GDA'da da sağlığa yönelik başlıca tehdidin ince parçacıklar ve bunların zehirli bileşenlerinden kaynaklandığına işaret etmektedir.

Emisyonlardaki yüzde değişikliği (2000–2004)

Kirletici	BOA	GDA	DAKOA
Azot oksit (NO _x)	- 8.7 %	+ 5.7 %	+ 13.1 %
Kükürt dioksit (SO ₂)	- 19.6 %	+ 1.5 %	- 10.3 %
Uçucu organik bileşikler (VOC)	- 13.6%	- 12.3 %	+ 11.2 %
Amonyak (NH ₃)	- 2.6 %	- 5.7 %	- 14.4 %
Ozon öncülleri	- 11.3 %	- 2.1 %	+ 11.5 %
Parçacık madde (PM ₁₀)	- 9.7 %	+ 2.2 %	+ 12.6 %

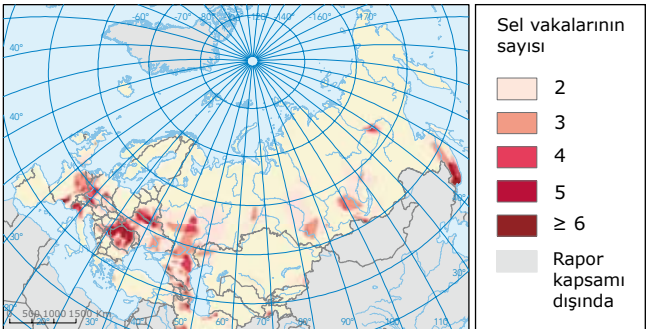
Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Tablo 2.2.1.

Çevre ve sağlık: İç sular

Pan-Avrupa bölgesinde 100 milyondan fazla kişinin hala güvenli içme suyu ve yeterli çevresel temizlik koşullarına erişimi bulunmamaktadır. DAKOA ve GDA'da su temini ve çevre temizliği hizmetlerinin kalitesi son 15 yılda sürekli kötüye gitmiş ve bundan en çok etkilenen kırsal kesim olmuştur.

Pan-Avrupa nüfusunun üçte biri su kaynaklarının ciddi sıkıntı altında bulunduğu ülkelerde yaşamaktadır. Su dağıtım sistemlerindeki sızıntılardan kaynaklanan büyük su kayıpları, sulama sistemlerinin kötü yönetimi ve yetersiz bakımı ile sürdürülebilir olmayan ürün yetiştirme şekilleri kuraklık ve su kıtlığının etkilerini vahimleştirmektedir.

Selden etkilenen nehir havzaları (1998–2005)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Harita 2.3.1.

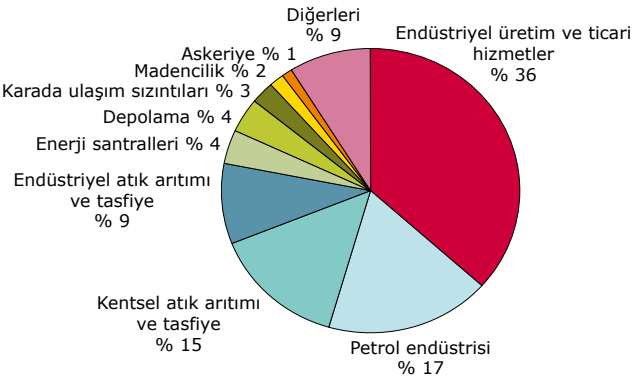
Çevre ve sağlık: Toprak

Kiev Konferansı'ndan bu yana, gerek politika geliştirme gerekse de bilgiye erişim anlamında ilerleme kaydedilmiştir. Bununla beraber, toprak kaynaklarının durumunda dikkate değer herhangi bir gelişme görebilmek için henüz çok erkendir.

Mevcut risklerin karmaşıklığı, özellikle de iklim değişikliği düşünüldüğünde, topraklarla ilgili faaliyetleri destekleyecek şekilde kanıt temelini iyileştirecek mekanizmalar hakkında yeni düşünceler geliştirilmesi gerekmektedir.

Benzer toprak koşullarına sahip ülkeler ve bölgeler arasında yapılacak en iyi uygulama alışverişi, pek çok toprak tehdidine karşı iyileştirme maliyetini düşürebilir ve işbirliği için önemli bir zemin oluşturabilir.

Bazı BOA ve GDA ülkelerinde toprak kirliliğine yol açan ekonomik faaliyetlere genel bakış (incelenen yerlerin %'si)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 2.4.2.

Çevre ve sağlık: Tehlikeli kimyasallar

Kimya endüstrisi dünya çapında büyümektedir. Avrupa Birliği'nde zehirli kimyasal üretimi toplam kimyasal üretimiyle neredeyse aynı oranda artış göstermiş ve her ikisi de GSYİH'dan daha hızlı büyümüşür.

Küreselleşmenin sonucu olarak çevresel külfetler gelişmekte olan ülkelere kaymakta ve tehlikeler sınır aşan kirlilik ve kirli ürünler yoluyla geri gelmektedir.

Son zamanlarda, kimyasalların yönetimine ilişkin önemli yeni politikalar ve mevzuat konusunda hem Avrupa'da hem de tüm dünyada anlaşma sağlanmıştır. AB için bu, 2007'de yürürlüğe giren Kimyasal Maddelerin Kaydı, Değerlendirmesi ve İzne Tabi Tutulması (REACH) hakkındaki mevzuatı kapsamaktadır. Uluslararası düzeyde ise, 2006 yılında Uluslararası Kimyasal Yönetimine Stratejik Yaklaşım (SAICM) kabul edilmiştir.

Bunların yanı sıra, sınıflandırma ve etiketlendirmeye ilişkin küresel uyumlaştırma sistemi (GHS) kabul edilmiş ve Kalıcı Organik Kirleticiler (POP'lar) hakkındaki Stockholm Sözleşmesi ile Önceden Bilgilendirilmiş Kabul (PIC) hakkındaki Rotterdam Sözleşmesi yürürlüğe girmiştir.

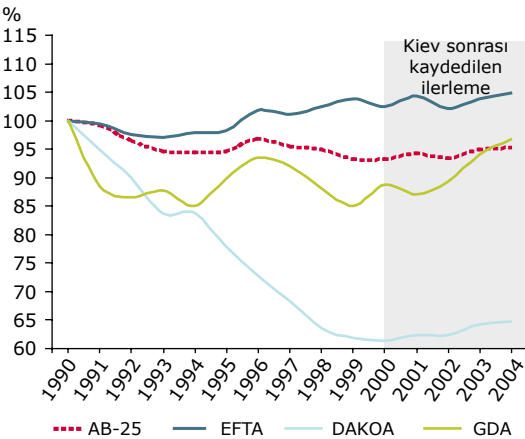
İklim değişikliği

Sera gazı emisyonları son yıllarda çoğu Avrupa ülkesinde artmış olup, gelecekte de artmaya devam etmesi beklenmektedir. Pek çok Avrupa ülkesi emisyonları azaltmak için ulusal programlar kabul etmiş olmakla beraber, bazıları Kyoto hedeflerine ulaşmakta hala güçlük çekmektedir.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında Kyoto Protokolü ve bunun ilk yükümlülük dönemi, iklim değişikliğine ilişkin olarak sadece bir ilk adım atıldığı anlamına gelmektedir.

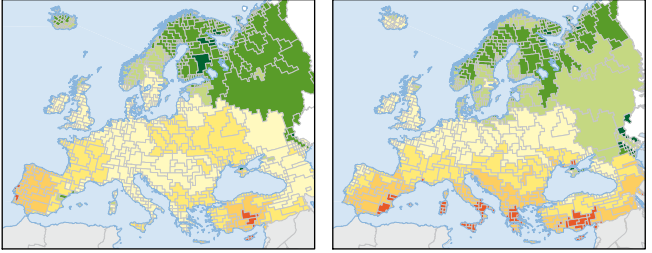
Sıcaklık artışlarını, AB'nin gelecekteki kabul edilemez iklim değişikliği etkilerinin önlenmesi için önerdiği hedef olan, sanayi öncesi seviyelerin maksimum 2 °C üzeri ile sınırlandırmak için, küresel emisyonların 2050 yılı itibariyle % 50'ye kadar azaltılmış olması gerekmektedir.

Toplam sera gazı emisyonlarındaki eğilimler

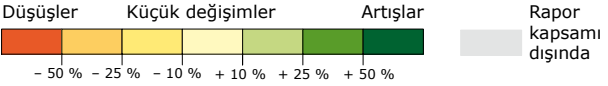

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 3.4.

2000 yılına oranla 2070'ler için Avrupa'da yıllık nehir debisinde beklenen değişimler

İki farklı iklim modelinden alınan verilere dayanmaktadır:
ECHAM4 (sol) ve HadCM3 (sağ)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Harita 3.3.

İklim değişikliğinin bazı kaçınılmaz etkilerinin ekonominin çoğu sektörü ile doğal kaynakları- güçlü azaltma programlarına rağmen — etkilemesi beklenmektedir. Dolayısıyla, toplumun tüm kesimlerinde politika ve önlemler geliştirilip uygulanırken bu etkilere uyum sağlamak aciliyet gerektirmektedir.

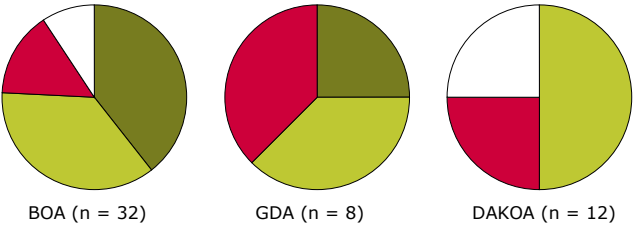
Biyolojik çeşitlilik

Biyolojik çeşitliliğin azalması ve ekosistem hizmetlerinin kaybı pan-Avrupa bölgesinde önemli bir endişe kaynağı olmayı sürdürmektedir. Bunun yanı sıra, bölgedeki istilacı yabancı türlerin sayısı da artmaya devam etmektedir.

Kiev İlke Kararı'nın bölgedeki biyolojik çeşitlilik kaybını 2010 itibarıyla sona erdirmeye yönelik kapsamlı hedefi ciddi oranda ek çaba ve kaynak olmaksızın gerçekleştirilemeyecektir. Bununla beraber, Kiev İlke Kararı uyarınca iletişim, eğitim ve kamuyu bilinçlendirme programları uygulanmaktadır.

Ekolojik ağlar oluşturma hususunda dikkate değer bir ilerleme kaydedilmiştir: Pan-Avrupa Ekolojik Ağı ve Natura 2000 Ağı şekillenme aşamasında olmakla birlikte, korunma durumları hakkında henüz yeterli bilgi bulunmamaktadır.

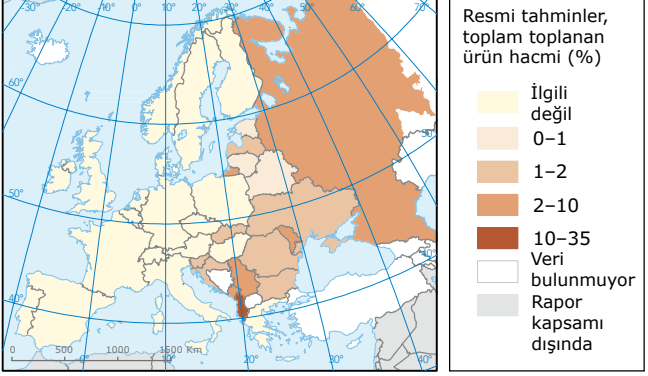
İstilacı türlere yönelik ulusal strateji geliştirmede kaydedilen ilerleme

- İstilacı yabancı türlere ilişkin bir ulusal strateji oluşturulmuştur ya da bu gibi strateji geliştirme çalışmaları sürmektedir
- CBD'ye rapor edilen ulusal biyolojik çeşitlilik stratejisi/eylem planında açıkça tanımlanan istilacı yabancı türler
- Ulusal düzeyde belirlenmemiş istilacı yabancı türlere yönelik çalışma
- Bilgi bulunmuyor

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 4.12.

Seçilen ülkelerde yasadışı tomrukçuluğun kapsamı (2000–2004)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Harita 4.5.

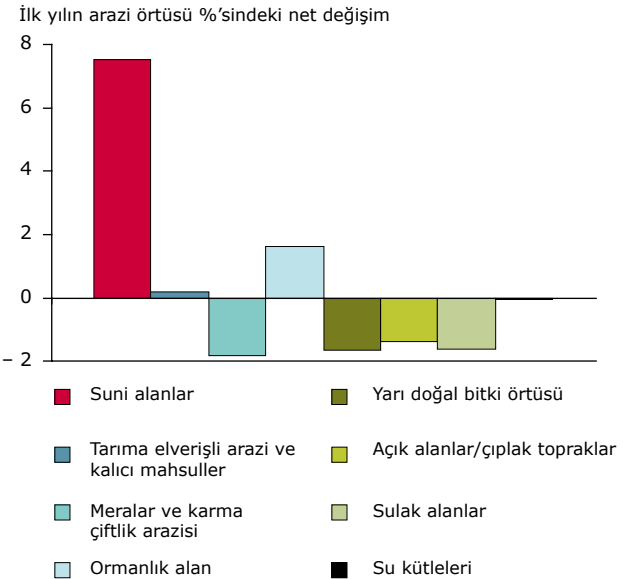
Çevresel konular ormancılık ve tarım sektörleriyle giderek daha da fazla bütünleşmektedir. Bununla beraber, tarım hala biyolojik çeşitlilik üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır. 2006 itibarıyla tüm 'yüksek doğa değerine sahip' çiftlik alanlarının saptanmasına ilişkin özgün politika hedefine erişilememiştir.

Denizler ve sahiller

Ötrofikasyon pan-Avrupa bölgesindeki tüm kapalı denizler ve korunan deniz sularında sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Özellikle de tarımdan olmak üzere yaygın besleyici kaynakların azaltılması hala önemli bir zorluk teşkil etmekte olup, bu konudaki eylemlerin artırılması gerekmektedir.

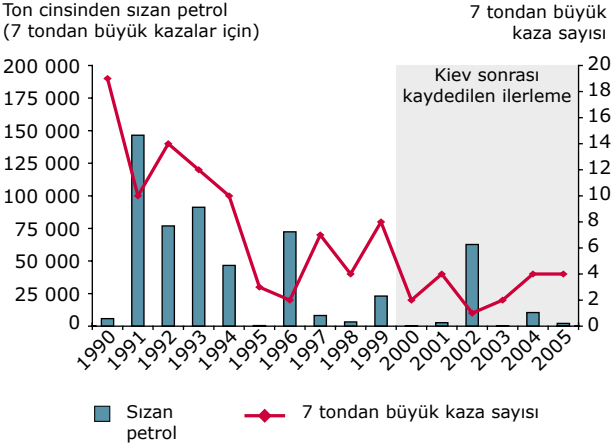
Aşırı avlanma tüm pan-Avrupa ülkelerinde hala yaygındır. Balık stoğunun toparlanması için daha gelişmiş politikalara ve daha sıkı kanuni yaptırımlara — özellikle yasadışı avlanmanın durdurulmasına ve ayrıca balıkçılığın deniz ekosisteminin bütünü üzerindeki etkilerinin azaltılmasına — ihtiyaç vardır.

Denize kıyısı olan 22 AB Üye Devleti'nden 17'sinde 10 km'lik kıyı bandı içerisindeki arazi örtüsü değişimi (1990–2000)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 5.11.

Avrupa denizlerinde kaza sonucu oluşan petrol sızıntıları

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 5.8.

İklim değişikliğinin, deniz organizmaları da dahil olmak üzere, deniz ve kıyıları etkilemesi muhtemeldir. Uyum politikalarının, deniz ekosistemleri ile kıyı bölgelerinin iklim değişikliğine direncini artırmak için diğer, iklimsel olmayan, baskıları da azaltacak tedbirler içermesi gerekmektedir.

Bölgesel deniz sözleşmeleri ve AB politikaları kapsamındaki eylemler batı ülkelerindeki deniz suyu kalitesini, örneğin bazı tehlikeli maddelere ilişkin olarak iyileştirmiştir. Avrupa'nın genel anlamda kötü durumda olan deniz ve kıyı alanlarını iyileştirmeye yönelik yürütülen politikaların bir ekosistem yaklaşımına dayandırılması gerekmektedir.

Sürdürülebilir tüketim ve üretim

Sürdürülebilir tüketim ve üretim kavramı Kiev Konferansı'ndan itibaren politika gündeminde daha çok önem kazanmıştır. Ancak az sayıda somut sonuç elde edilebilmiş olup, uygulama stratejileri ile çevresel etkilerin ölçülmesine yönelik araçlar oluşturulması gerekmektedir.

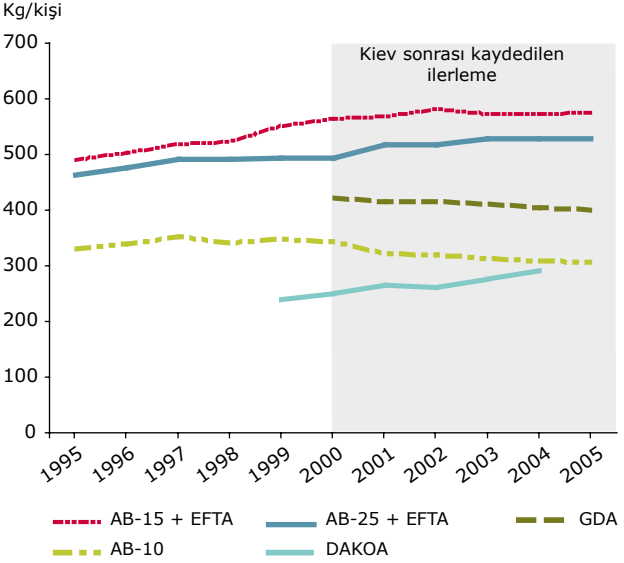
Kişi başına kaynak kullanım seviyeleri son yıllarda tüm bölgelerde sabit kalmış ve kaynak kullanımı ile ekonomik kalkınma arasında belli bir ayırım sağlanmıştır. Etkin kaynak kullanımı ülkeler arasında önemli oranda farklılık göstermekte olup, AB-15'te AB-10 ve GDA ülkelerinde olduğundan birkaç kat, DAKOA'da olduğundan ise yirmi kata kadar daha yüksektir.

Sosyo ekonomik değişimlerden etkilenen tüketim alışkanlıkları hızla değişmektedir. En yüksek ömür boyu çevresel etkilere yol açan tüketim kategorileri yiyecek ve içecek, özel ulaşım ve barınmadır. AB'de turizm ve hava taşımacılığı gelecekteki etkiler bakımından kilit alanlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Pan-Avrupa bölgesi hep daha fazla atık üretmektedir. Çevresel bakımdan en az tercih edilen seçenek olan arazi doldurma, hala pan-Avrupa bölgesinde en yaygın olarak kullanılan atık yönetimi yöntemidir. AB Üye Devletleri arazi dolgusuna giden kentsel atık oranını sınırlandırma konusunda belli bir ilerleme kaydetmiştir.

Pek çok DAKOA ve GDA ülkeleri atık stratejileri ve atık için mevzuat geliştirmiş olmakla beraber bunlar hala etkin olarak uygulanmamaktadır.

Toplanan kentsel atık

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 6.20.

Uygun atık toplama ile güvenli arazi doldurma konularında hala sorunlar mevcuttur. Bazı DAKOA ülkelerinde ise geçmişten kalan tehlikeli atık bölgelerinin çevresel güvenliği ile temizliğinin sağlanması daha da büyük çapta sorun teşkil etmektedir.

Sektörler: Tarım

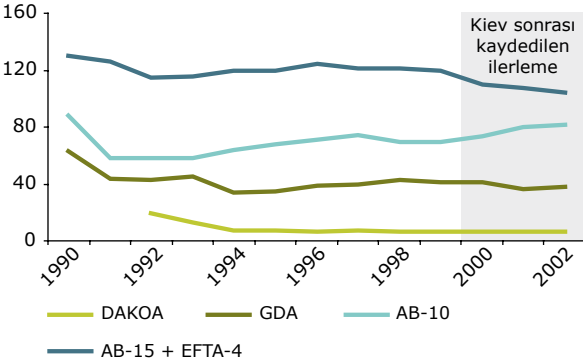
Modern, yoğun tarımın hava, su ve toprak kullanımı ve kirliliği bakımından genellikle olumsuz bir etkisi olmuştur. Öte yandan, Avrupa'nın kır manzaralarının ve biyolojik çeşitliliğinin korunmasında çiftçilik hala olumlu bir rol oynamaktadır.

Güney AB-15 ve GDA'da sulanan arazilerinin artması, tarımdaki yoğunluk artışının devam etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Sulama, özellikle güney ve doğu DAKOA'da, çoğunlukla su kaynakları ve kalitesinin azalmasına, tuzlanma ve arazi kaybına yol açmıştır.

GDA ve DAKOA'nın çoğu, tarım sektöründeki çevre yönetiminin iyileştirilmesi için sürekli uluslararası desteğe gereksinim duyacaktır.

Tarım arazisi hektar başına gübre girdisi

Ortalama gübre tüketimi (kg/ha)

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 7.1.1.

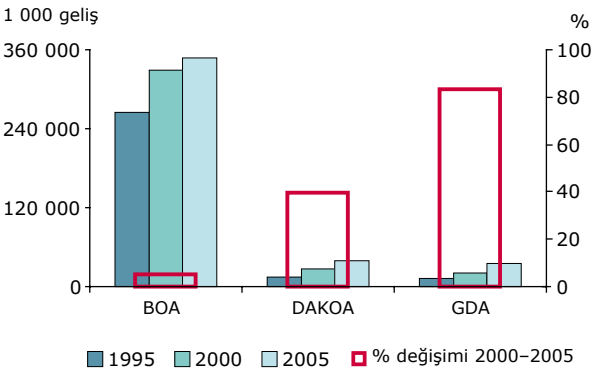
Sektörler: Turizm

Pan-Avrupa bölgesine uluslararası turist gelişleri artmaya devam etmektedir. Turizm, çevresel açıdan en zararlı ulaşım biçimlerine (özel arabalar ve daha da önemlisi, hava taşımacılığı) yönelik talebin artmasına yol açan başlıca unsurlardan biridir.

Kıyı kesimleri, adalar ve dağlar turizmin gelişmesinden özellikle etkilenen bölgelerdir. Bazen geri döndürülemez olan arazi kaybı, bazı popüler kitle turizmi bölgelerinde çoktan etkili olmuştur.

Artan refah ile yaşam tarzı ve demografik değişimlerin bir sonucu olarak turizmin etkilerinin de büyümesi beklenmektedir. Sektörün sürdürülebilirliği açısından turist davranışı hayati bir etken olmaya devam etmektedir.

Uluslararası turist gelişleri ve yüzde değişimi

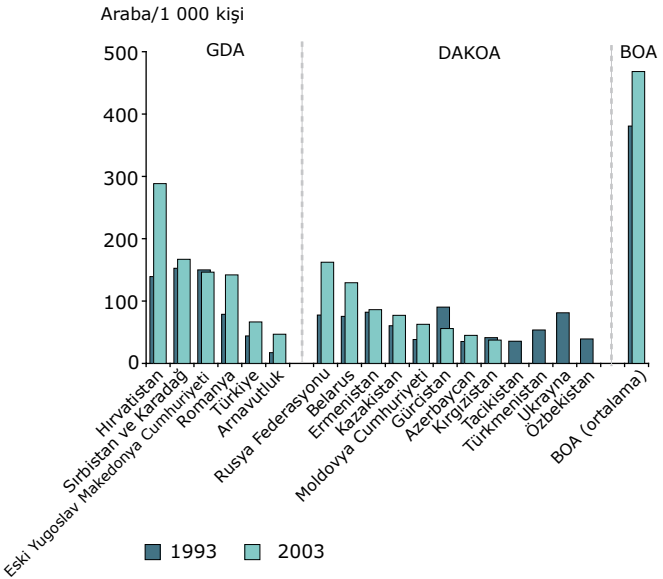
Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 7.4.2.

Sektörler: Ulaşım

GDA ve BOA'da ulaşım kaynaklı enerji tüketimi ve sera gazı emisyonları, ulaşımdaki genel büyümeyle birlikte hızla artmaktadır. BOA'da ulaşımdaki enerji tüketimi ve bundan kaynaklanan kişi başına CO₂ emisyonları GDA ve DAKOA'da olduğundan iki ila dört kat fazla olmaya devam etmektedir.

Rekabetçi kentsel ulaşım çözümleri geliştirmek, ulaşım güvenliğini artırmanın yanı sıra, trafik sıkışıklığı ve hava kalitesi sorunlarıyla mücadelenin de bir yoludur. Toplu taşımacılığın daha rekabetçi hale gelmesi için, kentlerin toplu taşıma göz önünde bulundurulurken planlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Avrupa'da araba mülkiyeti

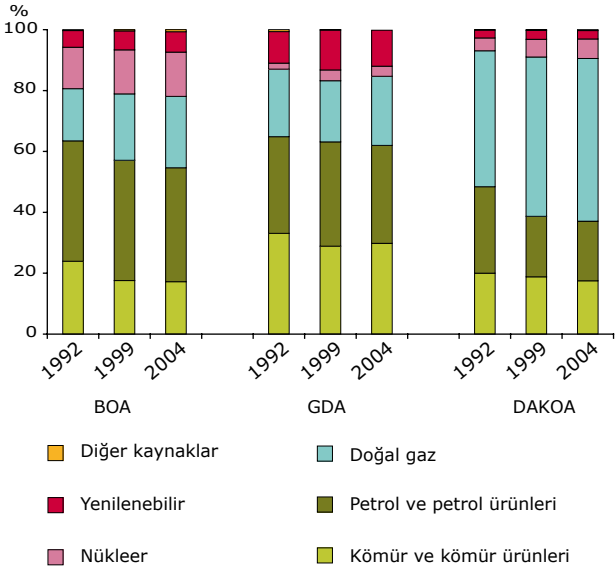
Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 7.2.5.

Sektörler: Enerji

Enerji tüketimi ile bundan kaynaklanan sera gazı emisyonları pan-Avrupa bölgesinde, enerji verimliliği hususundaki gelişmelere ve bazı alanlarda yenilenebilir enerji kullanımının artmasına rağmen, Kiev Konferansı'ndan beri artmaya devam etmektedir. Ek politika ve tedbirler uygulamaya konmadığı takdirde bu eğilimin devam etmesi beklenmektedir.

Üç pan-Avrupa alt bölgesindeki enerji piyasaları birbiriyle yakından bağlantılıdır. BOA ve GDA'ya yapılan doğal gaz ve petrol ithalatının önemli bir kısmı DAKOA'dan gelmekte olup, bu oranın 2030'a kadar ciddi bir artış göstermesi beklenmektedir.

Yakıt kaynağına göre toplam enerji tüketimi

Kaynak: Dördüncü Değerlendirmedeki Şekil 7.3.3.

Avrupa'nın Çevreye ilişkin önemli olayları

 1991	Dobris'deki Birinci Bakanlık Konferansı
	<p>İmzalanan: Sınır Aşan Çevresel Etki Değerlendirmesi Sözleşmesi (EIA Sözleşmesi); Uzun Menzilli Sınır Aşan Hava Kirliliği Sözleşmesi'ne (CLRTAP) VOC Protokolü</p> <p>Yürürlüğe giren: CLRTAP'ye NO_x Protokolü</p>
1992	<p>İmzalanan: Sınır Aşan Sular Sözleşmesi (TWC); Endüstriyel Kazaların Sınır Aşan Etkileri Sözleşmesi (CTEIA)</p>
 1993	Lucerne'deki İkinci Bakanlık Konferansı
1994	<p>İmzalanan: CLRTAP'ye Kükürt Emisyonları Protokolü</p>
 1995	Sofya'daki Üçüncü Bakanlık Konferansı
1996	<p>Yürürlüğe giren: Sınır Aşan Sular Sözleşmesi (TWC)</p>
1997	<p>Yürürlüğe giren: Sınır Aşan Çevresel Etki Değerlendirmesi Sözleşmesi (EIA Sözleşmesi); CLRTAP'ye VOC Protokolü</p>
 1998	Aarhus'daki Dördüncü Bakanlık Konferansı
	<p>İmzalanan: Aarhus Sözleşmesi (AC); CLRTAP'ye POP'lar Protokolü; CLRTAP'ye Ağır Metal Protokolü</p> <p>Yürürlüğe giren: CLRTAP'ye Kükürt Emisyonları Protokolü</p>
1999	<p>İmzalanan: TWC'ye Su ve Sağlık Protokolü; CLRTAP'ye Yer Seviyesindeki Ozon Protokolü</p>
2000	<p>Yürürlüğe giren: Endüstriyel Kazaların Sınır Aşan Etkileri Sözleşmesi (CTEIA)</p>

2001

Yürürlüğe giren: Aarhus Sözleşmesi (AC)

2002

2003

Kiev'deki Beşinci Bakanlık Konferansı

DAKOA Stratejisinin kabulü
Biyolojik Çeşitliliğe Dair Kiev İlke Kararı
İmzalandı ama yürürlükte değil (Haziran 2007 durumu):

AC'ye PRTR Protokolü; TWC'ye Sivil Sorumluluk Protokolü; EIA'ye SEA Protokolü

İmzalanan: Karpatlar'ın Çevresel Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınmasına Dair Sözleşme (Karpatlar Sözleşmesi)

Yürürlüğe giren: CLRTAP'ye POP'lar Protokolü; CLRTAP'ye Ağır Metal Protokolü

2004

2005

Yürürlüğe giren: TWC'ye Su ve Sağlık Protokolü; CLRTAP'ye Yer Seviyesindeki Ozon Protokolü

2006

Yürürlüğe giren: Karpatlar Sözleşmesi

2007

Belgrad'daki Altıncı Bakanlık Konferansı

2008

2009

2010

2011

Astana'daki Yedinci Bakanlık Konferansı

'Avrupa için Çevre' raporu kapsamındaki ülkeler

Almanya	Kanada
Amerika Birleşik Devletleri	Karadağ
Andorra	Kazakistan
Arnavutluk	Kıbrıs
Avusturya	Kırgızistan
Azerbaycan	Letonya
Belarus	Lihtenştayn
Belçika	Litvanya
Birleşik Krallık	Lüksemburg
Bosna ve Hersek	Macaristan
Bulgaristan	Malta
Çek Cumhuriyeti	Moldovya Cumhuriyeti
Danimarka	Monako
Ermenistan	Norveç
Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti	Özbekistan
Estonya	Polonya
Finlandiya	Portekiz
Fransa	Romanya
Gürcistan	Rusya Federasyonu
Hırvatistan	San Marino
Hollanda	Sırbistan
İrlanda	Slovakya
İspanya	Slovenya
İsrail	Tacikistan
İsveç	Türkiye
İsviçre	Türkmenistan
İtalya	Ukrayna
İzlanda	Yunanistan

Avrupa'nın Çevresi
Dobris Değerlendirmesi

Sofya, 1995

Avrupa'nın Çevresi
İkinci Değerlendirme

Aarhus, 1998

Avrupa'nın Çevresi
Üçüncü Değerlendirme

Kiev, 2003

Avrupa'nın Çevresi
Dördüncü Değerlendirme

Belgrad, 2007

Ayrıntılı bilgi edinmek ve bu raporları indirmek için
lütfen şu adresi ziyaret ediniz: www.eea.europa.eu/pan-european

Avrupa Çevre Ajansı
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K, Danimarka

Tel.: +45 33 36 71 00
Faks: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Sorular: eea.europa.eu/enquiries

